

Suyolcuzâde
Mustafa
Efendi'nin
sülüs-nesil kitabı
(TİEM, nr. 2457)

bu noktaya dikkat çekerek, "Benim itikâdmâca Hâfız Osman, Suyolcuzâde'ye müläki olduktan sonra Hâfız Osman olmuşтур" cevabını verdi.

Aklâm-ı sitteden icâzet alışından ölümüne kadar ömrünü yazı yazmak ve öğretmekle geçiren Suyolcuzâde Mustafa'nın tesbit edilebilen talebeleri şunlardır: Şeyhâzâde Abdi, Seyyid Abdükkadir Çelebi (Kastamonulu), Müzehhip Abdurrahman, Abdullah b. Hüseyin, Kurşuncuzâde Ahmed Eyyûbî, Bâlâzâde Ahmed, Benlizâde Ahmed Eyyûbî, Çöpcüzâde Ahmed, Ahmed Üsküdârî, Ali (Kasımpaşalı), Kirli Câfer Çelebi, Ebûbekir Ağa (Eğrikapılı), Feyzî İbrahim (Çelebi İmam), Şeyhüllâslâm Seyyid Feyzullah Efendi, Sepetçizâde Mehmed Efendi, Mehmed Azîzî, Bîdestübîpâ Mehmed Bolevî, Mehmed Lârendî, Mehmed b. Ali, Sakazâde Mustafa, Salâtîzâde Mustafa, Mustafa (Kastamonulu), Ferruhzâde Mûsâ Lârendî, Osman Ağa, Osman b. Abdülbâki, Mîrialem Osman, Ömer b. Mehmed Eyyûbî, Ömer Ağa, Receb Halîfe, Süleyman Âhenîkalem, İmam Yûsuf. Bunların dışında Hâfız Osman, Hocazâde Mehmed Enverî (Karakız), Câbîzâde Abdullah ve Kastamonulu Ömer Efendi de onun onde gelen öğrencileri arasında yer alır.

Müstakimzâde, *Tuhfe*'de Suyolcuzâde'den bahsederken (s. 536) onun Kâdirî tariyatına intisabi bulunduğunu ve ömrünün sonlarında Devlet-i Aliye ile sefere memur edildiğini belirtmektedir. Bunun hangi sefer olduğu belli değilse de ölümünden birkaç yıl önce gerçekleşen Viyana seferi olması muhtemeldir. Suyolcuzâde Mustafa Efendi vefat edince Eyüp'te Hamamarkası'ndaki kabristana defnedildi, ancak kabrinin yeri bilinmemektedir. *Devhatü'l-küttâb*'ın müellifi olan torunu ve Ömer Efendi'nin oğlu Suyolcuzâde Mehmed Necib tarafından yazılan kabir kitâbesi ikiye ayrılmış halde Türk ve İslâm Eser-

leri Müzesi'ne nakledilmiş olup orada yapıştırılarak tamir görmüştür. Elliden fazla mushaf (TSMK, Yeniler, nr. 761; Chester Beatty Library, İs. nr. 1526; Abdurrahman el-Uveys Koleksiyonu / Şârika, 1081/1670 tarihli), 100 kadar en'âm (uç adedi TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 356, 357, 358'dedir), sayısız evrâd ve murakka' yazan Suyolcuzâde'nin hususi koleksiyonlarda daha ziyade kitâflarına rastlanmaktadır (Sakıp Sabancı Müzesi, nr. 151, 415).

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 73; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 536-537; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 155; Ali Alparslan, *Osmâni Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 1999, s. 49-50; M. Uğur Derman, Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler, İstanbul 2002, s. 74-75, 78; a.mlf., *Eternal Letters*, Sharjah 2009, s. 56-59; Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 2003, s. 122.

M. UĞUR DERMAN

SUYOLCUZÂDE SÂLİH EFENDÎ

(bk. SÂLİH EFENDÎ, Suyolcuzâde).

SUYÛTİ

(bk. SÜYÛTİ).

SÜZENÎ

(سوزنی)

Şemsüddîn Tâcü'ş-şuarâ Muhammed b. Ali Hakîm Sûzenîyi Semerkandî (ö. 569/1173)

Hicivleriyle ünlü İranlı şair.

Semerkant yakınlarındaki Nesef'te (Nâşeb) veya bazı kaynaklara göre Semerkant'in Kelâş köyünde doğdu. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Bazi kaynaklarda

kendisinden "emlahu's-şuarâ", Fahreddin Ebû Bekr-i Sûzenî diye söz edilmekte, şirlerinde adını Ebû Bekir, Muhammed ve Ömer şeklinde de andığı görülmektedir. Selmân-i Fârisî'nin soyundan geldiğini ileri süren Sûzenî bazı şiirlerinde "Selmânî" mahlasını kullanmıştır. Gençliğinin ilk yıllarda öğrenimini sürdürmek için Buhara'ya gitti, orada iğneçilik sanatını öğrendi. Muhtemelen "Sûzenî" mahlasını bu sebeple almıştır. "Mes'ûdfî" mahlasıyla şiir yazan babasından bu yeteneğini aldığı ve şair olmasında babasının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Buhara'dan başka Semerkant'ta eğitim gören ve hayatının büyük kısmı burada geçen Sûzenî, şiirlerinde ilk hâmipleri olan Karahanlı Hükümdarı Arslan Han ve Kılıç Tamgaç Han'ı, ayrıca Buhara'nın onde gelen ulemâ ve yöneticilerinden olan Burhân ailesinden bazı kimseleri, Sultan Sencer'i ve başkalarını methetti. Hayatının son yıllarını yokşulluk içinde geçiren ve bu durumunu şiirlerine de yansitan Sûzenî 569 (1173) yılında seksen yaşında vefat etti. 562'de (1166-67) öldüğü de kaydedilir.

Şirlerinden Arapça'yı ileri düzeyde bildiği ve Türkçe'sinin de iyi olduğu anlaşılan Sûzenî Fars şiirinde Türkçe kelimeler kullanılan şairler arasında bulunmaktadır. Şiirlerinde yer verdiği konular arasında Hiristianlık ve Manî inancı hakkindaki bilgiler de bu alanlardaki birikimini göstermektedir. Daha çok bir hiciv ve eleştiri şairi olarak tanınan Sûzenî hiciv ve alay dalında özgün kavramlar ve mazmunlar türetmiş, duygularını dile getirmek için en ince ve zor anlamlı kelime ve kavramları, sert ve kırıcı ifadeleri kullanmaktan kaçınmamıştır. A'mâk-ı Buhârî, Senâî, Evhadüddin Enverî, Muizzî, Edîb Sâbir, Reşîdüddin Vatvât gibi çağdaşı meşhur şairleri hicvetmekten geri durmamış, hayatının sonlarına doğru diğer birçok şair gibi hiciv ve eleştirden el çekmiş, bu kırıcı tutumundan pişman olduğunu şiirlerinde dile getirmiştir.

Devrinde önemli bir şair kabul edilen Sûzenî'nin şirlerinin çoğu kaside türündedir. Özellikle bazı hükümdarlar, emîrlar ve vezirleri methettiği şirleri güçlü, akıcı ve sadedir. Musammatları ve rubâilleri gazelleri gibi gücü ve derin değildir. Sûzenî daha çok Unsûrî ve Ferruhî-i Sîstânî gibi ünlülerin tarzını takip etmiş, ancak şir kalitesinde onların seviyesine ulaşamamıştır. Şairin kaside, musammat, gazel, kîta ve rubâillerden oluşan ve çok sayıda yazma nüshası bulunan divanının Nâşirüddin Şâh Hüseyî tarafından tenkitli metni yayımlanmıştır (Tahrîn 1338 h.).

BİBLİYOGRAFYA :

Süzenî, *Divân* (nşr. Nâṣirüddîn Şâh Hüseyînî), Tahran 1338 hş., neşredenin girişî, s. 1-28; *Avvî, Lübâb*, II, 191-198; *Rizâ Kuli Han Hidâyât, Mecmâ'u'l-fusahâ'* (nşr. Müzâhir Musâffâ), Tahran 1340 hş./1961, II, 703-708; Storey, *Persian Literature*, V/2, s. 546-550; *Safâ, Edebiyyât*, II, 622-626; Rypka, *HIL*, s. 214-215; Ethé, *Târîh-i Edebiyyât*, s. 117-118; M. M. Yûnus, *es-Sûzenî es-Semerkandî ve şî'rîhû'l-câdî*, Kahire 1989; Bedîuzzaman Fûrûzânfer, *Sûhan ü Sûhanverân*, Tahran 1369 hş., II, 315-322; Abdülhüseyîn Zerrînkûb, *Nakd-i Edebi*, Tahran 1373 hş., s. 217; a.mlf., *Ez Güzeşte-yi Edebi-yi Îrân*, Tahran 1375 hş., s. 293-294; Alîzâde, "Süzenî-yi Semerkandî", *Dânişnâme-yi Edebi-i Fârsî* (nşr. Hasan Enûş), Tahran 1380 hş., I, 526-527; F. C. de Blois, "Sûzânî", *EL*² (ing.), IX, 916; Galûm Mustafa Han, "Sûzenî", *UDM*, XI, 449-452.

NîMET YILDIRIM

SÜZÎ (سوزی) (1765-1830)

Mutasavvîf, divan şairi.

Sivas'ta doğdu. Adı Ahmed'dir. Halvetiyye tarikatının Şemsîyye kolunun kurucusu Şemseddin Sivâsî'nin (ö. 1006/1597) torunlarındandır. İlmî ve tasavvufî bir çevrede iyi bir eğitim alarak yetişti. Dinî bilgileri Hâdimî'den, tasavvufî ilgili bilgileri Şeyh Abdülmecid Efendi'den öğrendi. 1198'de (1784) hacca gitti. Sivas'a dönüşünden sonra Şemsî Dergâhî'nda postnişin oldu. Süzî 1246 (1830) yılında Sivas'ta vefat etti ve Sivas Meydan Camii'ndeki Şemseddin Sivâsî Türbesi'ne defnedildi. Yusuf Akyurt'un *Sivas Şehri (Resimli Türk Abîdeleri)* adlı eserinde (XVII, şekil 53) mevcut Kara Şemseddin Sivâsî Türbesi krokisine göre 18 numaralı mezar Süzî Ahmed Efendi'ye aittir. Divanında yer alan, Halvetiyye tarikatı silsilesini anlattığı bir manzume (s. 22) kendisinin Şemseddin Sivâsî'den

sonra yedinci şeyh olduğunu ve Şeyh Abdülmecid Efendi'den el aldığıni belirtmektedir.

"Sûzî" mahlasını kullanan şairin şîrlarinde pek başarılı olduğu söylenemez. Nitelikim kendisi de divanın sonunda yer alan uzunca bir manzumesinde, "Gerçi nâ-mevzun mühmel çok-durur bunda kelâm" misra ile şîrlarının sanat değerinin fazla olmadığını ifade etmiş, İbnülemin Mahmud Kemal de, "Kişi noksânını bilmek gibi irfân olmaz" sözüyle bu kanaate iştirakını belirtmiştir. Manzumelerinden bir kısmı ilâhi olarak bestelenmiştir.

Eserleri. 1. *Divan*. Müstezad nazîm şeklide yazılmış iki, kaside şeklinde bir münâcât ve iki na'tla başlayan divanda daha sonra tasavvufî şîrlar yer almaktadır. 192 sayfadan ibaret divan Şemseddin Sivâsî'nin mevlidinden seçilmiş bölümlerin de ilâvesiyle Mehmed Eşref Efendi tarafından bastırılmıştır (bk. bibl.). Çeşitli yazma nûşaları bulunan eser üzerinde (Kaplan, I/1 [1994], s. 42) Ayşe Ulusoy *Suzi Divâni (Tenkitli Neşir)* (2004, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Metin Ceylan (1999, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) yüksek lisans çalışması yapmışlardır. 2. *Sülkünâme*. Tarîkatnâme adıyla da bilinen eserde sülük ve tarîkat âdâbından bahsedilmektedir. Mensur olup içinde yer yer manzum kısımlar da bulunan eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç nûşası tescit edilmiştir (Osman Huldi Öztürkler, nr. 63/14; Haci Mahmud Efendi, nr. 3131/2; Mihrişah Sultan, nr. 198/1). 3. *Pendnâme*. Tasavvufî nasihatlerden ibaret olan doksan altı beyitlik mesnevîde zâhir ve bâtin ilminden, mücâheden, kötü huylardan arınmaktan vb. hususlardan bahsedilmektedir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki yazması mevcuttur (Osman Huldi Öztürkler, nr. 63/7; Mihrişah Sultan, nr.

198/2). Manzumenin tenkitli nesrinin bir makale halinde yayımlayan Mahmut Kaplan (bk. bibl.) matbu bir nûşası daha olduğunu bildirmektedir. Eser ayrıca Alim Yıldız tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.). Kaynaklarda Süzî'nin *Kâside-i Bür'e Terçümesi* adlı bir eserinden daha bahsedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sûzî, *Divân*, İstanbul 1290; Osmanlı Müellifler, I, 89; İbnülemin, *Son Asır Türk Şâirleri*, III, 1743-1744; *İzâhu'l-meknûn*, I, 509; Yusuf Akyurt, *Sivas Şehri (Resimli Türk Abîdeleri)*, TTK Ktp., Latin Harflî Yazmalar, nr. 594, XVII, şekil 53; Alim Yıldız, *Sivaslı Şâirler Antolojisi*, İstanbul 2003, s. 42-45; a.mlf., "Ahmed Süzî ve Pendnâmesi", *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu (21-25 Mayıs 2007)*, Sempozyum Bildirileri, Sivas 2007, II, 353-360; Mahmut Kaplan, "Ahmed Süzî ve Pend-nâmesi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, I/1, Van 1994, s. 41-52; "Ahmed Süzî Efendi", *TDEA*, I, 75.

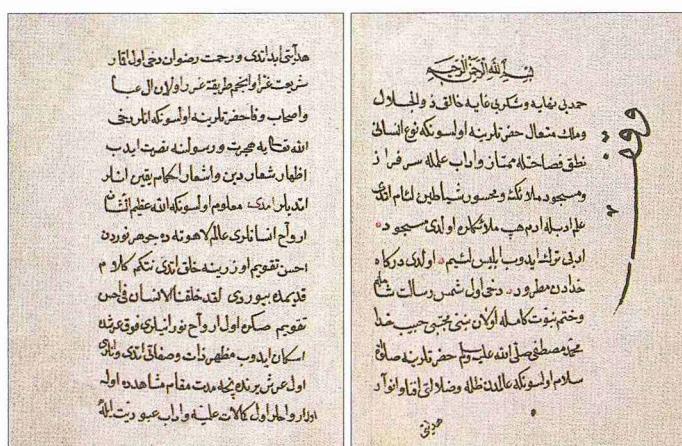
HASAN AKSOY

SÜZÎ ÇELEBÎ (ö. 931/1524)

Gazavatnâme'syle tanınan
Osmanlı şairi.

1455-1465 yılları arasında Prizren'de doğdu. Adı Mehmed b. Mahmûd b. Abdüllâh'tır. Nakşibendî tarikatına mensup olduğundan Süzî-i Nakşibendî, bazı kaynaklarda ise Süzî-i Rûmî, Süzî-i Pûrzerrînî, Mevlânâ Sûzî, Sozi Çelebi / Efendi / Baba gibi isimlerle de anılmaktadır. Kardeşi Nehârî ile birlikte başladığı medrese tahsilini bir gönülden macerası yüzünden tamamlayamadı. Daha sonra Mihaloğulları'ndan Plevne kolunu temsil eden Gazi Ali Bey'in (ö. 906/1500) maiyetine girerek onun aksinlarını yazdı. Ali Bey'in vefatından sonra oğlu Mihaloğlu Mehmed Bey'in yanında bulunarak onun da aksinlarını yazmaya devam etti. 916'da (1510) Prizren'e döndü. Burada İlyas Hoca mahallesinde Bistrica suyu kenarında bir mescid, medrese ve kütüphane, medresenin hemen yanına yakın zamana kadar kullanılmakta olan bir çeşme ile külliyesinin şehrîn diğer tarafıyla irtibatını sağlamak üzere bir köprü yaptırdı. İnşa edildiği dönemdeki taş işçiliğinin güzel bir örneği olan köprünün bugün sadece bir gözü ayaktadır. Osmanlı mimarisinin en eski örneklerinden biri olan Süzî Camii ise yapılan özensiz onarımalar yüzünden günümüzde farklı bir kimliktedir (Ayverdi, bk. bibl.).

Sûzî Çelebi, Kalkandelen'de (Virmiça) halka zulmeden bir kadıya yazdığı bir ga-

Sûzî'nin
Sülkünâme adlı
eserinin
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Mihrişah
Sultan,
nr. 198/1)